

TARİHSEL BAĞLAR VE ULUSLARARASI TİCARET İLİŞKİSİ: OSMANLI İMPARATORLUĞU MİRASININ TÜRKİYE’NİN DIŞ TİCARETİNE ETKİSİ

Erdem ATEŞ¹

Makale Bilgisi

Geliş : 16/05/2025
Düzeltilme : 04/06/2025
Kabul : 22/06/2025

Anahtar Kelimeler:

Uluslararası ticaret, ihracat ve ithalat analizleri, uluslararası iktisat, Osmanlı imparatorluğu, tarihsel bağlar.

JEL Kodları: F14, F52, F54

Özet

Küresel ticaretten yüksek pay elde etmek yalnızca kaliteli mal arz etmek ya da maliyet avantajına dayalı olarak ürün üretmekten ibaret değildir. Her ülkenin kendine has uluslararası ticaret yapısı ve bu yapıyı şekillendiren bileşenleri bulunmaktadır. Bu bileşenlerden birisi de tarihsel bağlardır. Tarihsel bağlar, kolonyal ya da bir imparatorluk geçmişine sahip olma yoluyla oluşmaktadır. Tarihsel bağlar kültürel, siyasi, hukuki ve dil bağları yaratarak ayrıca benzer kurumsal yapıların oluşmasına neden olarak günümüz ticaretini de etkileme gücüne sahiptirler. Osmanlı İmparatorluğu’nun mirasçısı olarak Türkiye Cumhuriyeti, birçok ülkeyle tarihsel bağlara sahip bulunmaktadır. Çalışmanın amacı, Osmanlı mirasının Türkiye’nin uluslararası ticaretindeki etkisini analiz etmektir. Bunun için 182 ülkenin 2007-2023 dönemi verileri yıllık olarak kullanılmış ve panel yapısal çekim modeli ile analiz gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak, Osmanlı İmparatorluğu’nun yönetiminde bulunmanın Türkiye ile taraf ülkenin ticaretini artırıcı etki yaptığı belirlenmiştir.

HISTORICAL TIES AND INTERNATIONAL TRADE: THE IMPACT OF THE LEGACY OF THE OTTOMAN EMPIRE ON TÜRKİYE'S FOREIGN TRADE

Article Info

Received : 16/05./2025
Revised : 04/06./2025
Accepted : 22/06/2025

Keywords:

International trade, export and import analysis, international economics, Ottoman Empire, historical links.

JEL Codes: F14, F52, F54

Abstract

Obtaining a high share of global trade is not only about supplying quality goods or producing products based on cost advantage. Each country has its own unique international trade structure and components that shape this structure. One of these components is historical ties. Historical ties are formed by having a colonial or imperial past. Historical ties have the power to influence contemporary trade by creating cultural, political, legal, and linguistic ties, as well as by creating similar institutional structures. As the heir to the Ottoman Empire, the Republic of Türkiye has historical ties with many countries. The aim of this study is to analyze the impact of Ottoman heritage on Türkiye's international trade. For this purpose, annual data of 182 countries for the period 2007-2023 are used and analyzed with the panel structural gravity model. As a result, it is determined that being under the rule of the Ottoman Empire has an increasing effect on Türkiye's trade with other countries.

¹ Araş. Gör. Dr., Munzur Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve İşletmecilik Bölümü, erdemates@munzur.edu.tr, ORCID:0000-0003-1459-9555

GİRİŞ

Uluslararası ticaretten alınan payı artırmak, sürdürülebilir ekonomik büyümeye sahip olarak ülke refahını artırmak isteyen her ülke için ana hedeflerden birisidir. Ülkeler hem bu payı artırmak istemekte hem de paylarını daha sürdürülebilir bir hale getirmek istemektedirler. Ekonomideki etkileri halen devam eden covid-19, Ukrayna-Rusya savaşı gibi tedarik zincirleri şokları, sürdürülebilir bir ticaret yapısına sahip olmanın önemini göstermiştir. Bu şoklar nedeniyle enerji arz güvenliği, gıda tedarik güvenliği ve tedarik zinciri güvenliği kavramları önem kazanmıştır. Bu durumunun bir sonucu olarak, nearshoring (yakın ülkeden tedarik), friendshoring (dost ülkeden tedarik) gibi tedarik tercihleri önem kazanmaya başlamıştır (Javorcik vd., 2024, s. 2827). Buna ek olarak, ABD’de yeniden seçilen Başkan Donald Trump’ın birçok ülkeye gümrük tarifelerini yükseltmesi, ticaret savaşlarına neden olmakta ve böylece küresel ticaretin daralma olasılığı ortaya çıkmış bulunmaktadır. Sayılan tüm bu nedenlerden dolayı, sürdürülebilir bir ticaret yapısına sahip olmak önem arz etmektedir. Bir ülkenin kendi ticaret potansiyelinden olabildiğinde faydalanması için kendi ticaret yapısını ve bu yapıyı etkileyen unsurları iyi analiz etmesi gerekmektedir.

Bir ülke için uluslararası ticaretin yönünü belirleyen çok farklı etkenler bulunmaktadır. Ülkelerin ekonomik büyüklükleri, birbirlerine olan coğrafi uzaklıkları, ortak bir dil kullanıp kullanmadıkları, din benzerliği, yönetim biçimi benzerlikleri vb. birçok etken ülkeler arasındaki ticaret hacmini etkileyebilmektedir. Bu etkenlerden birisi de ülkelerin tarihsel bağlarıdır. Tarihsel bağlar bir kolonyal ya da bir imparatorluk geçmişine sahip olma yoluyla ülkeler arasında var olabilmektedir (Flux, 1899, s. 493). Yapılan bazı çalışmalara göre, ülkeler arasında var olan tarihsel bağlar ticari ilişkileri kalıcı bir şekilde şekillendirebilmektedir (Berthou ve Ehrhart, 2017, s. 893; Eichengreen ve Irwin, 1998, s. 43). Bunun nedeni olarak, ortak devlet döneminde kurulan kültürel, siyasi, hukuki ve dil bağlarının ayrıca benzer kurumsal yapıların günümüzdeki ticaret ağlarını halen biçimlendiriyor olması gösterilebilir (Hjortshøj ve Rourke, 2025, s. 12).

Osmanlı İmparatorluğu, yaklaşık altı yüzyıl boyunca üç kıtaya yayılan çok uluslu, çok dilli ve çok dinli bir imparatorluk olarak, tarih boyunca geniş bir coğrafyada siyasi ve ekonomik düzen inşa etmiştir. 1299 yılında kurulan ve 1922’de resmen sona eren bu imparatorluk, en parlak döneminde Balkanlar’dan Orta Doğu’ya, Kuzey Afrika’dan Kafkasya’ya kadar uzanan geniş bir coğrafyada hakimiyet kurmuştur. Bu süreçte Osmanlı yönetimi altında gelişen ortak ticaret hukuku (örneğin Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye), vergilendirme sistemleri, gümrük ve pazaryeri yapıları ve taşra idare sistemleri, imparatorluk coğrafyasında belirli bir kurumsal ve kültürel uyumun oluşmasına zemin hazırlamıştır (Geyikdağı, 2011, s. 4). Bu tarihsel yapı, birçok bölgede ortak bir ticaret kültürü, güven ilişkisi ve kurumsal hafıza yaratmıştır. Bugün Türkiye’nin Osmanlı geçmişine sahip ülkelerle olan dış ticaret ilişkilerinde gözlemlenen yakınlık, yalnızca coğrafi ya da ekonomik değil, aynı zamanda bu tarihsel bağların şekillendirdiği sosyo-kültürel ve kurumsal etkilerin de bir sonucu olabilir. Dolayısıyla Osmanlı İmparatorluğu’nun mirası, günümüz uluslararası ticaret desenlerinde tarihsel süreklilik açısından dikkate alınması gereken bir faktör olarak değerlendirilebilir.

Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu’nun mirasçısı konumundadır. Osmanlı İmparatorluğu üç kıtaya yayılmış ve başta Balkanlar, Orta Doğu ve Kuzey Afrika olmak üzere dünyanın birçok bölgesine hâkim olmuş ya da hâkim olduğu coğrafyalar vasıtasıyla birçok bölgeyle ekonomik ilişkiler geliştirmiştir. Bu bağlamda, Türkiye’nin Osmanlı İmparatorluğu döneminde oluşmuş olan bu ticaret bağlarından bugün de fayda sağladığı ya da sağlayabileceği düşünülmektedir (Gökmen, vd., 2020, s. 94). Literatür taraması sırasında İngiltere ve Fransa’nın Afrika ile Athow ve Blanton (2002), İspanya’nın Latin Amerika ülkeleriyle Rodríguez-Alegría ve Stoner (2016), İngiliz İmparatorluğu’nun Hindistan ile tarihsel bağlarının ticarete etkisini inceleyen çalışmalara Tirthankar

(2015) rastlanmıştır. Ancak Türkiye'nin sahip olduğu tarihsel mirasın ticari ilişkileri üzerindeki etkisini inceleyen az sayıda ampirik çalışma olduğu belirlenmiştir. Çalışma literatürde yer alan bu boşluğu doldurmayı ve tarihsel bağların ticaret üzerindeki etkisini inceleyen literatüre katkı vermeyi hedeflemektedir.

Çalışmanın literatürdeki tarihsel bağlar-ticaret çalışmalarından en temel farkı, diğer tüm çalışmaların kolonyal imparatorluklar olan İngiliz, Fransız, İspanyol İmparatorlukları hakkında yapılmış olmasıdır. Osmanlı İmparatorluğu ise kolonyal olmayan bir imparatorluktur ve bu geleneğe sahip olmayan bir imparatorluğun günümüz ticareti üzerindeki etkilerinin incelenmesinin literatüre katkı vereceği düşünülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihsel sınırları içinde yer alan ülkeler ile Türkiye arasındaki dış ticaret ilişkilerinin yapısal olarak daha yoğun olup olmadığını ampirik olarak incelemektir. Bu doğrultuda, 182 ülkenin 2007–2023 dönemi verileri yıllık olarak panel veri kullanılarak, çekim modeli (gravity model) çerçevesinde ele alınmıştır. Modelde çekim modeli analizlerinde sıklıkla kullanılan; ülkelerin ekonomik büyüklükleri, aralarındaki coğrafi uzaklık, kara sınırı komşuluğu kukla değişkeni, deniz sınırı komşuluğu kukla değişkeni, Türki bir ülke olup olmadığına ilişkin kukla değişkenin yanı sıra Osmanlı geçmişine sahip ülkeler için bir kukla değişken tanımlanmıştır.

Çalışmanın iki adet hipotezi bulunmaktadır. Bunlar;

Hipotez 1: Tarihi bağlar ticaret hacmini artırıcı etki yapmaktadır.

Hipotez 2: Osmanlı İmparatorluğu mirasının Türkiye'nin ticaret hacmini artırıcı etkisi vardır.

Çalışmanın ilk bölümünde konuya ilişkin literatüre yer verilmiş, ikinci bölümde ise çalışmaya ilişkin teorik altyapı, kullanılan veri seti ve metodoloji hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde çalışma bulguları ve çalışmaya ilişkin tartışma kısmı yer almış son kısımda ise sonuç ve politika önerileri yer almıştır.

LİTERATÜR TARAMASI

Çalışmanın bu bölümünde tarihsel bağlar ile uluslararası ticaret ilişkisini inceleyen çalışmalar özetlenmiştir. Literatür taramasında çeşitli imparatorluklar ve ülkeler için yapılmış çalışmalara rastlanmıştır. Çalışmalarda genel olarak çekim modelinin kullanıldığı görülmüştür.

Eichengreen ve Irwin (1998) çalışmasında koloni bağı bulunan eski sömürge ülkelerinin, sömüren ülkeyle olan ticari bağlarının belli oranda azalmakla birlikte hala ticarete önemli bir belirleyen olduğunu tespit etmiştir. Athow ve Blanton (2002)'de Fransız ve İngiliz İmparatorluklarının Afrika'daki eski koloni ülkeleriyle ticari ilişkilerini incelemiştir. İnceleme döneminde Afrika ülkelerinin imparatorluk mirasına sahip ülkelerle olan ticari bağımlılığının yüksek olduğu belirlenmiştir. Sandberg, Seale ve Taylor (2006) çalışmasında, Karayip ülkeleri arasındaki eski koloni bağlarını incelemiştir ve tarihsel bağların ticaret üzerinde serbest ticaret anlaşmalarından daha kalıcı etkiler oluşturduğu sonucuna varılmıştır. Head vd., (2010)'a göre koloni bağı ticaretin önemli belirleyicilerinden olmakla birlikte, 50 yıl içerisinde koloni bağı nedeniyle ortaya çıkan ticaret yaklaşık yüzde 65 azalmıştır. Grosjean (2011) Avrupa ülkeleri özelinde yaptığı çalışmasında Osmanlı, Habsburg, Rusya ve Prusya gibi İmparatorlukların ticaret üzerindeki etkisini incelemiştir. Sonuç olarak, tarihsel bağların ticaret maliyetlerini azaltıcı etkisi olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Stack vd., (2019) çalışmasında şeker ticareti örneği üzerinden, ürün-bazlı bir analizle tarihsel bağların günümüzdeki sektör bazlı ticaret üzerindeki etkisi çekim modeli ile kanıtlanmıştır. Gökmen vd. (2020)'de Osmanlı, Abbasi ve Roma gibi imparatorlukların modern ticaret üzerindeki etkisi

incelenmiştir. Çalışmanın bulguları, tarihsel bağların günümüz ticaretini şekillendiren önemli unsurlardan birisi olduğu yönündedir. Nece (2022)'de bağımsızlığını kazanan Afrika'daki eski koloni ülkelerinin ticaret hacimlerinin yükseldiği belirlenmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu özelinde yapılan çalışmalar incelendiğinde, Yaşar ve Korkmaz (2017) çalışmasında Türkiye ile Balkan ülkelerinin ticareti incelenmiştir. Bulgulara göre, Osmanlı ile koloniye bağların bulunması ticareti artıran bir unsurdur. Serdaroğlu (2018) çalışmasında 18. yüzyılda İngiliz tüccar ailelerinin Levant bölgesindeki Osmanlı şehirlerinde ticari ağlar kurduğunu ve bu ilişkilerin sonraki yüzyıllara da taşındığını ve etkisinin devam ettiğini belirlemiştir. Çetin (2019)'da Avrupa ülkeleriyle olan ticaret ilişkilerinin hem coğrafi hem de tarihsel sebeplerle şekillendiğini belirlemiştir. Türel ve Baycar (2022) de benzer bulgulara ulaşmış, Osmanlı-Avrupa ikili ticaretinde tarihsel bağların etkili olduğunu ve bu bağlamda kültürel sürekliliğin modern ticarete de yansıdığını belirtmiştir.

Yukarıda bahsi geçen çalışmalar, tarihsel bağların günümüz Türkiye'sinin ticaretinde önemli bir bileşen olduğunu göstermekle birlikte ampirik bulguları sınırlı kalmıştır. Bu çalışma Osmanlı İmparatorluğu mirasının Türkiye'nin uluslararası ticaretindeki yerini nasıl etkilediği panel çekim modeli ile incelemeyi ve literatürdeki boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır.

TEORİK ÇERÇEVE, VERİ SETİ VE METODOLOJİ

Tarihsel bağları oluşturan imparatorluk geçmişi, kolonyal ilişkiler, ortak kültürel miras ve tarihsel ticaret ağları gibi unsurlar, modern dönem ticaret desenlerinin oluşmasında belirleyici olmaktadır. Tarihsel bağlar iki mekanizma üzerinden uluslararası ticaret akımlarını etkileyebilmektedir. Birincisi; tarihsel bağlar ortak dil, eğitim yapısı vb. unsurlarla ticaret maliyetlerini düşürmekte bu ise ticari bağların güçlü olmasına ve bunun sürmesine neden olmaktadır. İkincisi ise, benzer kurumsal hafıza ya da kültürel yakınlığa sahip ülkeler, benzer davranış ve ticari kalıplara sahip oldukları için aralarındaki ticaret maliyeti azalmaktadır.

Birinci mekanizmayı açıklamak gerekirse, ticaret yalnızca ülkeler arasındaki coğrafi uzaklıktan ya da üretim-tüketim farklılık ve benzerliklerinden etkilenmemektedir. Tarihsel bağların, günümüz ticaret bağlarını şekillendirdiği bulgusuna ulaşan bazı çalışmalar bulunmaktadır. Eichengreen ve Irwin (1998) çalışmasında, tarihsel bağların, özellikle kolonyal geçmişe dayalı ilişkilerin, ticaret maliyetlerini azaltan bir unsur olduğunu vurgulamaktadır. Tarihsel bağlar ortak dil, benzer eğitim sistemi, benzer hukuk yapısı vb. unsurlar vasıtasıyla ticarete karşılaşılan işlem maliyetlerini azaltmakta, bu ise firmalar açısından tercih edilirlilik yaratmaktadır. Tarihsel bağların uluslararası ticaretteki etkisini inceleyen pek çok çalışma, geçmişte aynı siyasi yapı altında bulunmuş ülkelerin, ilerleyen dönemlerde de karşılıklı ticarete daha açık olduklarını göstermiştir. Örneğin, Berthou ve Ehrhart (2017) çalışmasında bu etkinin yalnızca eski sömürge ilişkileri ile sınırlı kalmadığını; benzer geçmişe sahip ülkelerin ticaret yapıları içinde önemli olduğunu ortaya koymuştur.

İkinci olarak, tarihsel bağlar benzer kurumsal hafıza ve kültürel yakınlık oluşturmaktadır. Tarihsel kurumsalcılık yaklaşımı, geçmiş dönemlerde benzer kurumsal yapılara sahip ülkelerin, günümüzde de benzer işlem yapıları ve ticari davranış biçimlerine sahip olabileceklerini vurgulamaktadır. Bu durumda olan iki ülke arasındaki ticarete bahsi geçen benzerliklerden dolayı güven oluşmakta, işlem maliyetleri ve dolayısıyla da ticaret maliyeti azalmaktadır.

Bu bağlamda Osmanlı İmparatorluğu gibi kolonyal olmayan ama çok uluslu ve uzun ömürlü imparatorlukların yarattığı kültürel yakınlık, kurumsal ortaklık ve dil/din benzerlikleri, modern ticaret

ilişkilerinde hala etkili olabilmektedir. Bu çalışma, yukarıda belirtilen teorik yaklaşımlardan hareketle, Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihsel sınırları içerisinde yer almış ülkeler ile Türkiye arasındaki ticaretin, tarihsel mirasla açıklanıp açıklanamayacağını test etmiştir. Çalışma, Osmanlı geçmişine sahip ülkeler için tanımlanan bir kukla değişken aracılığıyla, tarihsel bağların çekim modeli kapsamında bağımsız bir ticaret maliyeti azaltıcı faktör olarak rol oynayıp oynamadığını sorgulamıştır.

Sonuç olarak, tarihsel bağlar; kültürel yakınlık, kurumsal benzerlik, bilgi akışı, güven ilişkisi ve diaspora ağları gibi çeşitli mekanizmalar üzerinden ticaret maliyetlerini düşürerek, ülkeler arası ticareti artırabilecek tarihsel sermaye işlevi görebilmektedir.

Çalışmada panel veri yöntemi kullanılmıştır. Panel veri analizi, model parametrelerinin zamana ve/veya birimlere göre değer almasını sağlamaktadır. Sadece birimlere göre değişen modeller “Tek Yönlü Modeller” olarak adlandırılırken, parametreleri birim ve zamana göre değişen modeller “İki Yönlü Modeller” olarak adlandırılmaktadır. Panel veride klasik, sabit etkiler ve tesadüfi (rassal) etkiler olmak üzere üç model bulunmaktadır. Klasik panel veri modelinde hem sabit hem de eğim parametreleri birimlere ve zamana göre değişmemektedir. Sabit etki modeli, birimler arasındaki farklılıkların sabit olduğu varsayımına dayanır. Rastgele etki modelinde ise birimler rastgele seçilir; bu durumda birimler arasındaki farklar da rastgeledir. Çalışmada yapısal çekim modeli kullanılmıştır. Bu model uluslararası ticaret üzerine yapılan akademik çalışmalarda yaygın olarak kullanılmaktadır. Çalışmada bu yöntemin seçilmesinin nedeni, çekim modelinin ampirik gücünün literatürde kanıtlanmış olması ve modele mesafe gibi coğrafi değişkenlerin, GSYİH (Gayrisafi Yurtiçi Hasıla) gibi ekonomik değişkenlerin ve Türk dili ve tarihsel bağlar gibi kültürel değişkenlerin eklenebilmesidir. Yapısal çekim modeli Anderson ve Wincoop (2003) "Gravity with Gravitas: A Solution to the Border Puzzle" başlıklı çalışmasıyla ortaya çıkmıştır. Yapısal çekim modelini geleneksel çekim modelinden ayıran temel özellik, çoklu ticaret dirençlerinin analize dahil edilmesidir. Geleneksel çekim modeli sadece karşılıklı ticaret maliyetlerini analize dahil ederken, yapısal çekim modeli çoklu ticaret maliyetlerini dikkate almaktadır. Çekim modeli ile yapılan analizlere çoklu ticaret dirençlerinin dahil edilmemesi “altın madalyalı bir hata” olarak nitelendirilmiştir (Baldwin ve Taglioni, 2007, s. 782). Anderson ve van Wincoop, çok taraflı ticaret dirençlerini modele dahil etmek için ithalatçı ve ihracatçı kukla değişkenlerinin kullanılmasını önermiştir. Tahmin yöntemi olarak Poisson Pseudo Maximum Likelihood (PPML) tahmincisinin kullanılması önerilmektedir. Bunun nedeni, tahmincinin değişen varyans sorununu çözmesi, sıfır ticaret akışı durumunda veri kaybını önlemesi ve ticaret politikalarının etkilerinin genel denge analizi için uygun olmasıdır. Bu çalışmada panel verili bir yapısal çekim modeli ve PPML tahmincisi kullanılmıştır.

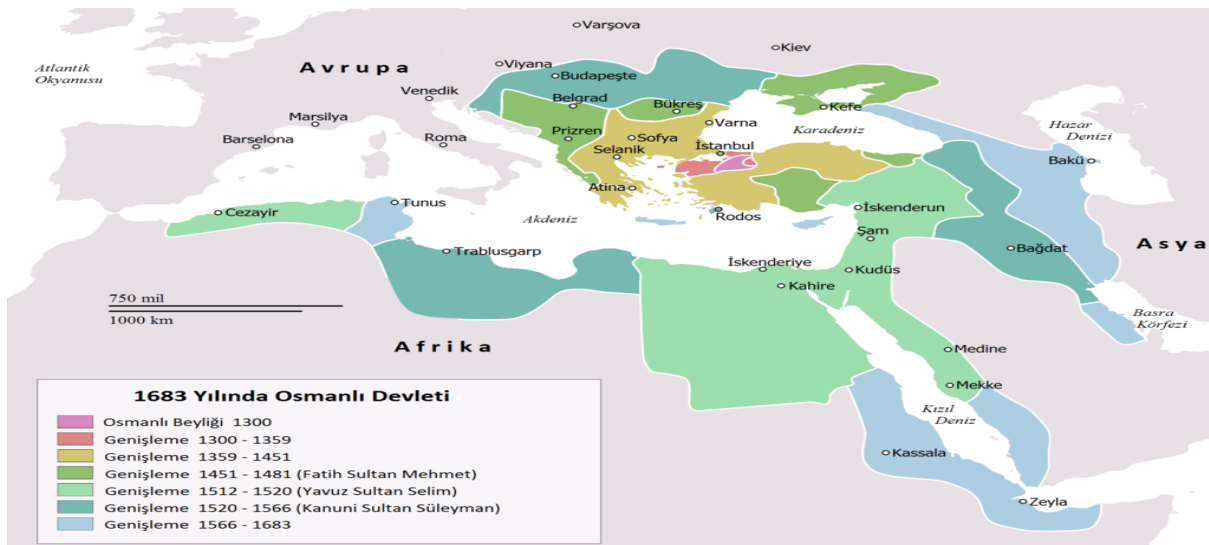
Çalışmada 2007-2023 dönemi için 182 ülkenin verileri yıllık olarak kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan değişkenler, değişkenlerin elde edildikleri kaynaklar ve birimleri Tablo 1’de yer almaktadır. Çalışmada bağımlı değişken, Türkiye’nin ilgili ülkeyle gerçekleştirdiği ihracat ve ithalatın o yılki toplamının doğal logaritması olan ($\ln_trade$) değişkendir. Bağımsız değişkenler ise ülkelerin ekonomik büyüklüklerini temsil eden gayri safi yurtiçi hasıla değişkenleridir. Burada A ülkesi Türkiye, B ülkesi ise taraf ülkedir, bu nedenle $gdpa$ değişkeni Türkiye’nin, $gdpb$ ise diğer ülkenin ekonomik büyüklüğünü temsil etmektedir. Uzaklık değişkeni, ülkelerin başkentleri arasındaki coğrafi mesafedir. Kara komşuluğu, Türkiye ile ilgili ülkenin kara sınırı olup olmaması, deniz komşuluğu ise Türkiye ile taraf ülkenin ortak bir denize kıyılarının olup olmamasını temsil etmektedir. Ortak dil kukla değişkeni ilgili ülkenin resmi dil olarak Türki bir dili kabul edip etmemesi durumunu modele dahil etmektedir. Son olarak, çalışmanın araştırma sorusunu da oluşturan, ilgili

ülkenin Osmanlı İmparatorluğu yönetiminde bulunup bulunmadığını temsil eden ottoman değişkeni de modelde yer almaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun en geniş sınırları İnalçık ve Quataert (2004) çalışması baz alınarak çalışmada kullanılmıştır.

Tablo 1. Çalışmada Kullanılan Değişkenler

Değişkenlerin İsimleri	Kaynak	Birim
İhracat + ithalat (ln_trade)	TÜİK	ABD doları
GDP (lngdpa /lngdpb)	Dünya Bankası	ABD doları
Uzaklık (ln_dl)	CEPII	Kilometre
Kara komşuluğu (border)	CEPII	Kukla değişken
Deniz komşuluğu (sea_border)	Yazar	Kukla değişken
Ortak dil (turkic)	Yazar	Kukla değişken
Osmanlı İmparatorluğu Yönetiminde Bulunan Ülkeler (ottoman)	Yazar	Kukla değişken

Şekil 1’de Osmanlı İmparatorluğu’nun en geniş sınırları görülmektedir. Literatürde bazı farklı haritalar olmakla beraber bu çalışmada İnalçık ve Quataert (2004) çalışması baz alınmıştır. Malta, Lehistan, İzlanda, Açe Sultanlığı gibi bazı ülkelerin belli dönemlerde Osmanlı hakimiyetine girdikleri tarihi kaynaklarda geçmekle beraber bu bölgelerde kalıcı bir yönetim sağlanamadığı için çalışmada bu ülkeler Osmanlı hakimiyetine girmiş olarak kabul edilmemiştir.



Şekil 1: Osmanlı İmparatorluğu'nun En Geniş Sınırları

Tablo 2’de araştırmada kullanılan verilere ait betimleyici bilgiler yer almaktadır Modelde kullanılan tüm değişkenler doğal logaritmik formda analize dahil edilmiştir.

Tablo 2. Betimleyici İstatistikler

Değişkenler	Gözlem Sayısı	Ortalama Değer	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
-------------	---------------	----------------	----------------	----------------	-----------------

ln_trade	3077	18,81	3,16	0,69	24,90
ln_gdpa	3077	27,44	0,13	27,19	27,73
ln_gdpb	3077	24,40	2,22	18,74	30,94
border	3077	0,03	0,18	0,00	1,00
ln_dl	3077	8,39	0,82	6,56	9,77
turkic	3077	0,03	0,16	0,00	1,00
sea_border	3077	0,12	0,33	0,00	1,00
ottoman	3077	0,23	0,42	0,00	1,00

Tablo 3 değişkenler için korelasyon matrisi tablosunu göstermektedir. Korelasyon değerinin $\pm 0,30$ 'dan büyük olması bağımsız değişkenler arasında yüksek korelasyon olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Tablo değerlerine bakıldığında az sayıda değişkenin yüksek korelasyona sahip oldukları görülmüştür.

Tablo 3. Korelasyon Matrisi

	ln_trade	ln_gdpa	ln_gdpb	border	ln_dl	turkic	sea_border	ottoman
ln_trade	1,00							
ln_gdpa	0,09	1,00						
ln_gdpb	0,81	0,06	1,00					
border	0,19	0,00	0,08	1,00				
ln_dl	-0,50	0,00	-0,23	-0,30	1,00			
turkic	0,12	0,00	0,00	0,16	-0,11	1,00		
sea_border	0,33	0,00	0,16	0,21	-0,51	-0,06	1,00	
ottoman	0,29	0,00	0,07	0,34	-0,67	-0,01	0,48	1,00

Bu çalışmada Türkiye'nin taraf ülkelerle ticaretini analiz etmek için üç farklı tahminci ile bir model kurulmuştur. Modelde bağımsız değişken Türkiye'nin taraf ülkeyle gerçekleştirdiği ihracat ve ithalatının toplamından oluşan **ln_trade** değişkenidir. Bağımlı değişkenler ise, Türkiye'nin ve taraf ülkenin GSYH'ları (**ln_gdpa**/ **ln_gdpb**), ülkeler arasındaki coğrafi uzaklık (**ln_dl**), kara ve deniz komşuluk kukla değişkenleri (**border**/ **sea_border**), ortak dil (**turkic**) ve Osmanlı İmparatorluğu'nun hakimiyetinde kalma durumunu temsil eden kukla değişken (**ottoman**)dir. Denklem 1'de $t = 1, \dots, T$ dönemi temsil etmektedir. β_0 sabit parametreyi ve β_1 açıklayıcı değişken parametresini temsil etmektedir.

$$\text{Model: } TradeTR_t = \beta_0 + \beta_1 GDPa_t + \beta_2 GDPb_t + \beta_3 Distance_t + \beta_4 Border_t + \beta_5 Sea_Border_t + \beta_6 Turkic_t + \beta_7 Ottoman_t + \varepsilon_t \quad (1)$$

Tablo 4'te üç farklı tahminciden elde edilmiş olan model sonuçları ve istikrar testleri yer almaktadır. İlk model En Küçük Kareler (EKK), ikinci model tesadüfi etkiler son model ise PPML sonuçlarını vermektedir. Breush-Pagan testleri değişen varyansın varlığını araştırırken, Ramsey testi modellerde tanımlama hatası olup olmadığını araştırmaktadır. Breush-Pagan testinin boş hipotezi tüm hata

varyanslarının eşit olduğunu (homoskedastisite), alternatif hipotez ise hata varyanslarının bir veya daha fazla değişkenin çarpımsal bir fonksiyonu olduğunu (heteroskedastisite) ifade etmektedir (Breusch ve Pagan, 1979, s. 1288). Ramsey testinin boş hipotezi modelde yanlış belirleme olmadığı, alternatif hipotezi ise yanlış belirleme olduğudur (J. B. Ramsey, 1969, s. 350). Tanımlama hatası, modelin doğrusal mı yoksa doğrusal olmayan mı olacağı anlamına gelmektedir. Tablo 4, OLS (sıradan en küçük kareler) ile kurulan tüm modellerin (EKK ve tesadüfi etkiler) değişen varyansa ve tanımlama hatalarına sahip olduğunu göstermektedir. Bu nedenle modellerin değişen varyansa dayanıklı ve doğrusal olmayan bir tahminci olan PPML ile kurulması uygun görülmüştür. Buna ek olarak, sağlamlık modeli olarak da model sabit ve tesadüfi etkilere göre kurulmuştur. Hausman testi sonucunda modelin tesadüfi etkilerle kurulması gerekliliğine karar verilmiştir.

Model sonuçları değerlendirildiğinde, tesadüfi etkiler modelinde yer alan kara sınır komşuluğu kukla değişkeni dışındaki tüm değişkenlerin istatistiksel olarak anlamlı oldukları belirlenmiştir. Ayrıca değişkenlerin yönlerinin de çekim modeli ile uygunluk gösterdiği görülmüştür. Sonuçlara göre Türkiye'nin ticaret hacmi, Türkiye'nin ve taraf ülkenin GSYH'sı arttıkça ve kara ve deniz sınır komşuluğu, Türki bir dile sahip olma ve bir dönem Osmanlı İmparatorluğu'nun parçası olma durumlarının varlığında artmakta; ülkeler arasındaki coğrafi uzaklık arttıkça ise azalmaktadır.

Türkiye'nin GSYH'sı yüzde 1 arttığında, Türkiye'nin taraf ülkeyle ticaret hacmi EKK modeline göre yüzde 1,199; tesadüfi etkiler modeline göre yüzde 1,156 ve PPML modeline göre yüzde 0,064 artmıştır. Taraf ülkenin GSYH'sı yüzde 1 arttığında ise Türkiye'nin taraf ülkeyle ticaret hacmi sırasıyla yüzde 1,037; 1,080 ve 0,054 oranlarında artmıştır.

Türkiye'nin taraf ülkeyle kara sınırının bulunması, Türkiye'nin ticaret hacmini EKK modeline göre yüzde 0,385, PPML modeline göre ise yüzde 0,012 oranlarında artırmıştır. Tesadüfi etkiler modelinden elde edilen katsayı değeri ise istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur. Türkiye'nin taraf ülkeyle deniz komşuluğu bulunması ise, sırasıyla Türkiye'nin ticaret hacmini yüzde 0,626; 0,59 ve 0,024 oranlarında artırmaktadır. Taraf ülkenin Türki bir ülke olması ise Türkiye'nin o ülkeyle olan ticaret hacmini sırasıyla yüzde 1,675; 1,682 ve 0,0897 oranlarında artırmaktadır. Türkiye'nin taraf ülkeyle arasındaki coğrafi uzaklığın yüzde 1 artması, Türkiye'nin ticaret hacmini sırasıyla yüzde 0,997; 0,98 ve 0,0564 oranlarında azaltmaktadır.

Çalışmanın araştırma sorusunu da teşkil eden, Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olmanın Türkiye'nin ticaret hacmi üzerinde etkisi istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bulunmuştur. Sonuçlara göre, Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olmak Türkiye'nin taraf ülkeyle ticaretini EKK modeline göre yüzde 0,214; Tesadüfi etkiler modeline göre yüzde 0,237 ve PPML modeline göre 0,0147 oranlarında artırmaktadır. Bu bulguya dayanarak, Osmanlı İmparatorluğu'nun parçası olmanın günümüz Türkiye'sinin ticari ilişkilerinde belirleyici bir unsur olduğu söylenebilir.

Tablo 4. Model Sonuçları

	(EKK)	(Tesadüfi Etkiler)	(PPML)
	ln_trade	ln_trade	ln_trade
ln_gdpa	1,199*** -5,56	1,156*** -9,9	0,0635*** -5,31
ln_gdpb	1,037*** -79,73	1,080*** -28,39	0,0559*** -50,41

border	0,385*	0,363	0,0115*
	-2,29	-0,59	-2,22
sea_border	0,626***	0,59*	0,0240***
	-6,14	-1,59	-6,35
turkic	1,675***	1,682**	0,0897***
	-9,57	-2,64	-18,2
ln_dl	-0,997***	-0,980***	-0,0564***
	(-20,12)	(-5,48)	(-23,11)
ottoman	0,214*	0,237*	0,0147***
	-2,29	-0,7	-3,99
_cons	-31,21***	-31,23***	0,282
	(-5,27)	(-9,16)	-0,85
<i>N</i>	3077	3077	3077
<i>R</i> ²	0,7634	0,7632	0,75022
<i>Breusch–Pagan Testi</i>	2295,58 (0,00)		
<i>Ramsay Testi</i>	15,41 (0,00)		
<i>Hausman Testi</i>	5,98 (0,1124)		

t statistics in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

BULGULAR VE TARTIŞMA

Ülkelerin, kendi ticaret yapılarını ve onu etkileyen bileşenleri belirlemeleri, küresel ticaretten daha yüksek paylar almaları için önemlidir. Bu yolla ülkeler ticaret hacimlerini artırmak için daha etkin ticaret stratejileri hazırlayıp uygulama şansına sahip olacaklardır. Tarihsel bağların uluslararası ticaret üzerindeki etkisi akademik literatürde incelenmiş ve önem verilmiş bir konudur. Ancak Türkiye özelinde bu konudaki çalışma sayısının az olması, bu kavramın belli oranda göz ardı edildiği şeklinde yorumlanabilir.

Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu'nun mirasçısı olarak dünyanın çeşitli bölgeleriyle ticari, sosyal ve kültürel bağlar kurmuş bir ülkedir. Yaşar ve Korkmaz (2017) çalışması bu durumu yalnızca Balkan ülkeleri özelinde incelemiştir. Bu çalışmada ise Osmanlı İmparatorluğu'nun tüm etkinlik gösterdiği ülkeler analize dahil edilmiştir. Çalışma bulguları kolonyal bağlar ya da ortak bir devlet çatısı altında yönetilme sonucunda ortaya çıkan tarihsel bağların, Türkiye özelinde de günümüz ticaretini şekillendirdiği göstermiştir. Çalışmanın tarihsel bağların günümüz ticaret yapısını şekillendirdiği bulgusu Eichengreen ve Irwin (1998), Athow ve Blanton (2002), Sandberg, Seale ve Taylor (2006), Head vd., (2010), Grosjean (2011) ve Gökmen vd. (2020) çalışmalarının bulgularını

desteklemektedir. Çalışmada Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetiminde bulunmanın Türkiye ile taraf ülkenin ticaret hacmini artırdığı bulgusu ise Yaşar ve Korkmaz (2017), Serdaroğlu (2018) ve Türel ve Baycar (2022) çalışmalarının bulguları ile uyumludur.

Çalışmanın başında iki adet hipotez belirlenmiştir. Bunlar;

Hipotez 1: Tarihi bağlar ticaret hacmini artırıcı etki yapmaktadır.

Hipotez 2: Osmanlı İmparatorluğu mirasının Türkiye'nin ticaret hacmini artırıcı etkisi vardır.

Hipotez 1'in Yorumu: Çalışma bulgularına göre hipotez 1 kabul edilmektedir. Analiz bulguları, tarihsel bağların günümüz ticaretini artırıcı yönde etkilediğini tespit etmiştir. Tarihsel bağları temsil eden değişkenin tüm modellerde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif işarete sahip olması bu hipotezin kabul edilmesinin nedenidir.

Hipotez 2'in Yorumu: Analiz sonuçlarına göre, Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetimi altında girmiş olma durumu, Türkiye'nin o ülkeyle gerçekleştirdiği dış ticaretini artırıcı bir etki yapmaktadır. Modelde yer alan Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetimi altında girmiş olma durumunu temsil eden "ottoman" değişkeninin üç tahminci tarafından da istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif işaretli bulunması, Türkiye'nin dış ticaretinde Osmanlı mirasının artırıcı bir etki yaptığını kanıtlamaktadır.

Çalışmanın bulguları genel olarak değerlendirilecek olursa, özellikle son dönemde Türkiye'de Osmanlı mirası ve Yeni-Osmanlılık (Neo-Ottomanism) ağırlıklı olarak uluslararası ilişkiler perspektifinden Gangloff (2005), Mehmet, (2020), Walker (2019) ve Yanık (2016) çalışmaları tarafından incelenmiştir. Bu çalışma Osmanlı mirasını uluslararası ticaret perspektifinden incelemekte ve bu mirasın ticaret boyutuyla Türkiye'ye yeni bir pencere açabileceğini ön görmektedir.

Bu çalışmanın temel kısıtı Türkiye'nin tarihsel mirasını sadece Osmanlı İmparatorluğu özelinde incelemesidir. Aslına bakılacak olursa Selçuklu İmparatorluğu'nun da Türkiye'nin bugünkü ticaret yapısını etkileme olasılığı bulunmaktadır. Bu çalışmada yalnızca Osmanlı İmparatorluğu'na odaklanılmasının nedeni, Osmanlı İmparatorluğu'nun Selçuklu İmparatorluğu'na kıyasla daha uzun ömürlü ve daha geniş bir coğrafyaya egemen olmasıdır. Osmanlı İmparatorluğu, bazı bölgelerde 500-600 sene gibi uzun dönem hakimiyet kurmuş ve bunun günümüz ticari yapısını etkilemek konusunda daha etkin olduğu düşünülmektedir. Bundan sonraki çalışmalar Türkiye'nin tarihsel mirasının günümüz ticaretine etkisini Selçuklu İmparatorluğu'nu da ekleyerek araştırabilirler.

SONUÇ

Uluslararası ticaretin karmaşık yapısını analiz etmek, ülkelerin küresel ticaretten daha yüksek paylar elde etmeleri için önemlidir. Küresel ticaretten yüksek pay almak isteyen ülkelerin, öncelikle kendi ticaret hacimlerini ve yapılarını nelerin etkilediğini tespit etmeleri gerekmektedir. Bu yolla ülkeler daha etkili ticaret stratejileri belirleyebileceklerdir.

Bu çalışmada Osmanlı İmparatorluğu mirasının Türkiye'nin günümüz ticaretindeki etkisi incelenmiştir. Literatürde tarihsel bağların günümüz ticareti üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalar yer almakta ancak Türkiye özelinde Osmanlı İmparatorluğu'nun etkisini inceleyen son derece sınırlı çalışmanın olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak, Türkiye Osmanlı İmparatorluğu'ndan kendisine kalan kültürel, sosyal ve dil bağı gibi unsurları daha etkin kullanarak, bu bağlarının olduğu ülkelerde ticaret hacmini artırma potansiyeline sahiptir. Bu bağların değerlendirilmesi için ilgili bölgelere yönelik bir ticaret strateji planının oluşturulması gerekmektedir. Buna ek olarak, o ülkede ticari temsilciliklerin açılması, tanıtım etkinliklerinin yapılması vb. gibi ticari diplomasi faaliyetlerinin artırılması da Türkiye'nin dış ticaret potansiyeline yaklaşması için önemlidir.

KAYNAKÇA

- Anderson, J. E. ve Wincoop, E. van. (2003). Gravity with Gravitas: A Solution to the Border Puzzle. <https://www2.bc.edu/james-anderson/BorderEffects.pdf> adresinden erişildi.
- Athow, B. ve Blanton, R. G. (2002). Colonial Style And Colonial Legacies : Trade Patterns In British And French Africa. *Journal of Third World Studies*, 19(2), 219–241.
- Baldwin, R. ve Taglioni, D. (2007). Trade Effects of the Euro: a Comparison of Estimators. *Journal of Economic Integration*, 22(4), 780–818. doi:10.11130/jei.2007.22.4.780
- Berthou, A. ve Ehrhart, H. (2017). Trade networks and colonial trade spillovers. *Review of International Economics*, 25(4), 891–923.
- Breusch, T. S. ve Pagan, A. R. (1979). A Simple Test for Heteroscedasticity and Random Coefficient Variation. *Econometrica*, 47(5), 1287–1294.
- Çetin, M. (2019). Osmanlı Devleti’nin Dış Ticaretinin Çekim Modeli Yaklaşımı ile Analizi. *Journal of Turkish Studies*, 14(4), 2163–2177. doi:10.29228/TurkishStudies.23459
- Eichengreen, B. ve Irwin, D. A. (1998). The Role of History in Bilateral Trade Flows. *The Regionalization of the World Economy* içinde (ss. 33–62). Chicago: University of Chicago Press.
- Flux, A. W. (1899). The Flag and Trade: A Summary Review of the Trade of the Chief Colonial Empires. *Journal of the Royal Statistical Society*, 62(3), 489–533. doi:10.2307/2979935
- Gangloff, S. (2005). The impact of the Ottoman legacy on Turkish policy in the Balkans (1991-1999). *La perception de l’héritage ottoman dans les Balkans*, 11, 169–195.
- Geyikdağı, N. (2011). *Foreign Investment in the Ottoman Empire International Trade and Relations, 1854–1914*. London: I.B. Tauris & Co Ltd.
- Gokmen, G., Vermeulen, W. N. ve Vézina, P. L. (2020). The imperial roots of global trade. *Journal of Economic Growth*, 25(1), 87–145. doi:10.1007/S10887-020-09174-7/TABLES/20
- Grosjean, P. (2011). The Weight of History on European Cultural Integration: A Gravity Approach. *American Economic Review*, 101(3), 504–08. doi:10.1257/AER.101.3.504
- Head, K., Mayer, T. ve Ries, J. (2010). The erosion of colonial trade linkages after independence. *Journal of International Economics*, 81(1), 1–14. doi:10.1016/J.JINTECO.2010.01.002
- Hjortshøj, K. ve Rourke, O. ’. (2025). *Empires and Globalization* (No: 2025–06). Discussion Paper. doi:10.34894/VQ1DJA
- İnalçık, H. ve Quataert, D. (2004). *Osmanlı İmparatorluğu’nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*. İstanbul: Eren Yayıncılık.
- J. B. Ramsey. (1969). Tests for Specification Errors in Classical Linear Least-Squares Regression Analysis. *Journal of the Royal Statistical Society*, 31(2), 350–371.
- Javorcik, B., Kitzmüller, L., Schweiger, H. ve Yıldırım, M. A. (2024). Economic costs of friendshoring. *World Economy*, 47(7), 2871–2908.
- Mehmet, Ö. (2020). The Ottoman Legacy and Neo-Ottomanism. *Insight Turkey*, 22(4), 253–260. doi:10.25253/99.2020224.14
- Nece, M. (2022). *The Impact of Colonial Ties of the Trade Relationships of African Countries*. Economics of Development (ECD). The Hague. <http://hdl.handle.net/2105/65425> adresinden

erişildi.

- Rodríguez-Alegria, E. ve Stoner, W. D. (2016). The trade in cooking pots under the AZTEC and spanish empires. *Ancient Mesoamerica*, 27(1), 197–207. doi:10.1017/S0956536116000092
- Sandberg, H. M., Seale, J. L. ve Taylor, T. G. (2006). History, regionalism, and CARICOM trade: A gravity model analysis. *Journal of Development Studies*, 42(5), 795–811. doi:10.1080/00220380600741995
- Serdaroğlu, U. S. (2018). *The Evolution of Commercial Institutions and Business Networks in the Ottoman Empire: British Merchant Families and Individual Merchants in the Levant Trade in the 18th Century*. University of Birmingham.
- Stack, M. M., Ackrill, R. ve Bliss, M. (2019). Sugar trade and the role of historical colonial linkages. *European Review of Agricultural Economics*, 46(1), 79–108. doi:10.1093/ERA/EJBY020
- Tirthankar, R. (2015). The Economic Legacies of Colonial Rule in India: Another Look on JSTOR. *Economic and Political Weekly*, 50(15), 51–59. https://www.jstor.org/stable/24481887?read-now=1#page_scan_tab_contents adresinden erişildi.
- Türel, M. ve Baycar, K. (2022). Determinants of Bilateral Trade between Europeans and the Ottoman Empire: 1878-1913. *World Journal of Applied Economics*, 8(2), 81–91. doi:10.22440/WJAE.8.2.3
- Walker, J. W. (2019). Turkey's Imperial Legacy: Understanding Contemporary Turkey through its Ottoman Past. J. Harris (Ed.), *The Nation in the Global Era: Conflict and Transformation* içinde (ss. 384–398). Leiden: IDC Publishers.
- Yanik, L. K. (2016). Bringing the Empire Back In: The Gradual Discovery of the Ottoman Empire in Turkish Foreign Policy. *Welt des Islams*, 56(3–4), 466–488. doi:10.1163/15700607-05634p09
- Yaşar, E. ve Korkmaz, İ. (2017). Analysis of Foreign Trade Between Turkey and The Balkan Countries with Gravity Model. *The Journal of Kesit Academy*, 3(10), 382–407.

EXTENDED ABSTRACT

Achieving a competitive position in global trade today is not just about supplying quality products or low-cost production. The structure of international trade is shaped by historical, cultural and institutional dynamics as well as economic variables. In this context, each country has a unique foreign trade profile and a unique network of historical relations that determine this profile. In particular, historical ties have long-term effects on trade relations between countries, thanks to past political alliances or structures left over from colonial and imperial periods.

The impact of historical ties on international trade has received increasing attention in the economics literature in recent years. Empirical studies have broadened the scope of empirical studies by considering these ties as dynamic factors affecting today's trade networks rather than merely as relics of the past. The emergence of linguistic similarities, similar legal systems, cultural affinities and institutional similarities between countries with a common historical past makes it possible for these countries to trade with each other more easily. For example, it has been argued that a common cultural and bureaucratic memory has developed among societies that lived under the same imperial structure for centuries, and that this memory can reduce invisible barriers to trade today.

In this framework, the fact that the Republic of Turkey is the successor of the Ottoman Empire offers an important area of research. The Ottoman Empire established a political, economic and cultural dominance over a vast geography spanning three continents for centuries, and this legacy has paved the way for interactions between Turkey and the countries in these regions at various levels. However, the extent to which this historical relationship has been effective in terms of international trade has not been sufficiently analyzed. The main objective of this study is to reveal how foreign trade relations between Turkey and countries with Ottoman past are shaped by historical ties.

For this purpose, a comprehensive panel data analysis was conducted using annual trade data of 182 countries covering the period 2007-2023. Panel structural gravity model is preferred as the analysis method. The gravity model is a classical economic approach that assumes that trade between two countries depends on variables such as economic size (GDP) and geographical distance between them. In addition to this basic structure, the variable "Ottoman heritage" is included in the model to represent historical ties. Thus, it is analyzed whether there is a significant difference between the trade of countries that were in the Ottoman Empire's former sphere of dominance and Turkey today compared to other countries.

The findings reveal that foreign trade between Turkey and countries that were under the rule of the Ottoman Empire in the past is statistically significantly higher than that of other countries. This result suggests that historical ties can have lasting effects on international trade and that this effect is not only cultural or symbolic but also structural with economic implications. Similar findings have been observed in previous studies on the colonial past of the British Empire or France. This study, on the other hand, contributes to the literature by empirically demonstrating a tangible foreign trade effect of the Ottoman heritage in Turkey.

In conclusion, historical ties are a factor that should not be ignored in today's international trade relations. In Turkey's foreign trade strategies, a more in-depth assessment of its relations with countries with Ottoman past and the development of policies to transform these historical partnerships into economic cooperation can positively affect its foreign trade performance in the long run. In this framework, it is concluded that historical heritage can be considered not only as a cultural element but also as an economic lever.